

2025-12-03

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: KFKS-2025-00987

Bildande av Baggensstäkets kulturresevat

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Kommunfullmäktige förklarar området Baggensstaket som kulturresevat med stöd av 7 kap. 9 § miljöbalken, enligt förslag till föreskrifter, avgränsning och skötselplan daterad den 24 oktober 2025, bilaga 1 till tjänsteskrivelsen daterad den 3 december 2025.

Sammanfattning av ärendet

Det blivande kulturresevatet har mycket höga kulturmiljövärden som är kopplade till platsens betydelse som en av de viktigaste historiska farlederna i Stockholms skärgård och till etableringen av sommarvillabebyggelsen under 1800-talets andra hälft. De fysiska lämningarna inom området utgörs av skansar, som delvis kan ha sitt ursprung i förhistoriska fornborgar och som spelade en viktig roll under slaget vid Staket år 1719, samt andra lämningar med koppling till sjöfarten. Här finns även husgrunder samt park och trädgårdshistoriska inslag. Området har också höga naturvärden knutna till gammal hållmarkstallskog och lövrik barrnaturskog. Resevatet utgör en spridningskorridor för barrskogslevande arter, arter knutna till gammal ädellövskog och till viss del pollinatörer.

Marken inom resevatet ägs i dagsläget av JM AB, Fastighetsbolaget Lännersta 11:162 AB, C/O Sehlhall Fastigheter, två privatpersoner och Nacka kommun. Två mindre fastigheter har okänd ägare. Detta har utretts av Fastighetsenheten men ingen ägare har gått att finna. Två lantmåteriförrättningar pågår där majoriteten av marken planeras att övergå till kommunen.

Förslaget till resevat har varit på samråd mellan den 6 maj och 17 juni 2025. JM AB har svarat att de motsätter sig bildandet av resevatet. I övrigt är synpunkterna i stort positiva men bland annat lyfts att det finns motstående syften i att bevara både kultur- och naturvärden samt att det kommer krävas utredningar och mer resurser för förvaltning än i ett naturresevat. Synpunkterna redogörs för i samrådsredogörelsen. Efter samrådet har resevatet minskats, framför allt har delar av vattenområdet tagits bort.

Ärendet

Det blivande kulturresevatet är i gällande översiktsplan utpekad som ett område där reservatsbildning pågår och finns även med i antagandehandlingen av den nya översiktsplanen. Resevatet har mycket höga kulturmiljövärden som är kopplade till platsens betydelse som en av de viktigaste historiska farlederna i Stockholms skärgård och till etableringen av sommarvillabebyggelsen under 1800-talets andra hälft. De fysiska lämningarna inom området utgörs av skansar, som delvis kan ha sitt ursprung i förhistoriska fornborgar och som spelade en viktig roll under slaget vid Stäket år 1719, samt andra lämningar med koppling till sjöfarten. Här finns även husgrunder samt park och trädgårdshistoriska inslag som hör till den nu rivna bebyggelsen vid Västra och Östra Stäket samt Hagen. Fornlämningarna vid Stäket visar att farleden redan för 1000 år sedan hade stor betydelse för Stockholmsområdet. Området har också höga naturvärden knutna till gammal hällmarkstallskog och lövrik barrnaturskog. Resevatet utgör en spridningskorridor för barrskogslevande arter, arter knutna till gammal ädellövskog och till viss del pollinatörer.

Syftet med kulturresevatet är att bevara, utveckla och tillgängliggöra områdets värdefulla kulturmiljöer och biologiska mångfald. Fornlämningar, kulturbistoriska lämningar samt park- och trädgårdshistoriska inslag ska bevaras och utvecklas, liksom områdets gamla hällmarkstallskogar, lövrika barrskogar, lövskogslundar och strandzoner. Syftet är också att inom ramen för bevarande av kulturmiljöer och biologisk mångfald tillgodose behovet av ett tätortsnära naturområde för rekreation.

Resevatets kulturbistoriska värden är knutna till områdets strategiska läge vid vattenvägen in mot Stockholm med försvarshistoriska, kommunikationshistoriska och bebyggelsehistoriska lämningar från skilda tider. Områdets naturvärden är främst knutna till gamla träd, såväl tall som ädellöv, med biologiskt värdefulla strukturer. Rekreativsvärdet består av kombinerade kultur- och naturupplevelser samt närheten till vatten.

Marken inom kulturresevatet ägs vid tiden för beslutet till största delen av JM AB och Fastighetsbolaget Lännersta 11:162 AB, C/O Sehlhall Fastigheter. Marken ägs också av två privatpersoner och av Nacka kommun. Två mindre fastigheter har okänd ägare. Detta har utretts av Fastighetsenheten men ingen ägare har gått att finna. Två lantmäteriförrättningar pågår där majoriteten av marken planeras att övergå till kommunen.

Baggensstäkets kulturresevat har varit ute på samråd två gånger tidigare, 2010 och 2016. Båda gångerna har ärendet sedan avvaktat den pågående detaljplaneprocessen för Sydöstra Lännersta (område W). Detaljplanen vann laga kraft i november 2023 och därefter återupptogs reservatsbildningen. Ett tredje samråd hölls mellan den 6 maj och 17 juni 2025 eftersom det gått mer än sex år sedan det förra.

I korthet har följande synpunkter inkommit i det senaste samrådet:

JM AB som är markägare i reservatet har svarat att de motsätter sig reservatsbildningen. Kommunstyrelsen, miljö- och stadsbyggnadsnämnden, fritidsnämnden och kulturnämnden är positiva till att reservatet inrättas. Länsstyrelsen har ingen erinran. Skogsstyrelsen är positiv och påpekar att medel behöver avsättas för förvaltning. Riksantikvarieämbetet och Region Stockholm är positiva men konstaterar att det finns motsättningar i syftet mellan kultur- och naturvärden. Riksantikvarieämbetet har vidare några synpunkter på föreskrifter och skötselplan. Sjöfartsverket vill ha ett undantag i föreskrifterna som omfattar sjövägmärken. Lantmäterimyndigheten lyfter att fastighetsbildning kan komma att ske inom området. Trafikverket har ingen erinran mot att ärendet prövas positivt. Innehavare av olika rättigheter påpekar att de vill kunna fortsätta sköta och utveckla sin verksamhet. Naturskyddsföreningen och Boo Miljö- och Naturvänner är positiva till reservatsbildningen men hade velat se att hela berget i väster blev reservat. De konstaterar att utredningar kommer behöva tas fram samt påpekar att de inte vill se cykling på lugna promenaden. Nacka miljövårdsråd är positiva till reservatsbildningen och har några mindre synpunkter.

Efter samrådet har reservatsgränsen minskats genom att större delen av vattenområdet har undantagits för att inte försvåra eventuella framtida behov av tillgång till området. Området ovan parkeringen har tagits bort och några mindre justeringar har gjorts utmed Siverts väg och Djurgårdsvägen. Dessa ändringar har gjorts för att möjliggöra utbyggnaden av vägar inom detaljplanen för Sydöstra Lännersta (område W). Några förtydliganden har också gjorts av föreskrifterna och skötselplanen. Detta och mer utförliga redovisningar av yttranden och svar framgår av samrådsredogörelsen, bilaga 2.

Natur- och trafiknämnden tog den 18 november 2025 beslut om att skicka ärendet vidare till kommunfullmäktige för beslut om att förklara området som kulturresevat.

Enhetens utredning och bedömning

Det föreslagna kulturresevatet har mycket höga kulturmiljövärden, naturvärden och rekreativa värden. En exploatering eller avverkning av området skulle påtagligt skada områdets kulturhistoriska sammanhang och innebära negativa konsekvenser för biologisk mångfald. Natur- och stadsmiljöenheten gör därför bedömningen att området bör skyddas för att långsiktigt bevara det historiska landskapet. Vidare bedöms kulturresevat vara den lämpligaste skyddsformen eftersom de kulturhistoriska värdena är centrala. Inom resevatet finns reglerande, stödjande och kulturella ekosystemtjänster. Ett skydd av området bidrar till att uppfylla de nationella miljökvalitetsmålen *Ett rikt växt- och djurliv* och *Levande skogar*.

Reservatet blir det första kulturresevatet i Nacka kommun och omfattar knappt sju hektar. Skydd av området bidrar till målet att skydda 30 procent av Nackas land- och sötvattensmiljöer.

Ekonomiska konsekvenser

Vid bildande av reservatet kommer det tillkomma en del engångskostnader, exempelvis för utmärkning av reservatets gräns och anläggning av friluftsanordningar. Denna kostnad beräknas till cirka 600 000 kronor. Förvaltningen av reservatet beräknas därefter till cirka 150 000 kronor årligen. I reservatet finns också en gammal ångbåtsbrygga och en krutkällare som kan behöva säkras. Kostnaderna för detta ingår inte i ovan angivna siffror. Möjligheten att söka statligt markåtkomstbidrag för bildandet av reservatet kommer att utredas.

Konsekvenser för barn

Baggensstäkets kulturreservat kommer att vara mycket positivt för barn då området bevaras för framtiden och de kulturella och biologiska värdena som finns i reservatet bevaras och utvecklas. Reservatet har stora pedagogiska värden och används redan idag för lek och pedagogik.

Konsekvenser för klimat och miljö

Reservatet bidrar till Klimat- och miljöprogrammets inriktningsmål Ett grönare Nacka med livskraftiga natur- och vattenmiljöer. Skydd av naturområdet bidrar till att bevara biologisk mångfald, ekologiska spridningssamband samt främjar människors hälsa och möjlighet till närrekreation.

Handlingar i ärendet

Tjänsteskrivelse daterad den 3 december 2025

Bilaga 1. Förslag till föreskrifter, avgränsning och skötselplan Baggensstäkets kulturreservat, daterad den 24 oktober 2025

Bilaga 2. Samrådsredogörelse Baggensstäkets kulturreservat

Poa Hellqvist
Trafik- och fastighetsdirektör
Stadsledningskontoret

Anna Herrström
Kommunekolog
Natur- och stadsmiljöenheten